

Produkce masa v Bolívii v letech 2000–2005

Shirley Consuelo Banús Vidal*

Produkce masa v Bolívii dosáhla v poledních letech výrazného růstu. Stále se však nepodařilo navázat stabilní kontakty na zahraničních trzích, které by se mohly stát významným odbytištěm masných produktů, a to i přes to, že tato produkce splňuje vysoké nároky na kvalitu, které jsou kladené jak zeměmi amerického kontinentu, tak i trhy v zámoří.

V současné době se Bolívie nachází na 47. místě z 206 států, které se věnují produkci masa. Na celosvětovém objemu jeho spotřeby se přitom podílí 0,3 %. Produktivita dosahuje až 210 kg na kus dobytka, což je hodnota vyšší než celosvětový průměr (200 kg na kus).¹ V konkurenceschopnosti zaujímá Bolívie z 35 států 28. místo.²

Velký potenciál sektoru by mohl být rychle začleněn do průmyslového okruhu a přinést jako důsledek zvýšení průměrné hodnoty exportovaných tun masa. To by umožnilo konkurovat i ostatním velmocím v produkci masa v Latinské Americe, jakými jsou Brazílie, Argentina a Uruguay.

Cílem tohoto článku je *analyzovat situaci na trhu masa v Bolívii v letech 2000–2005* s důrazem na zhodnocení potenciálu sektoru hovězího masa, a to prostřednictvím:

- analýzy světové produkce a spotřeby hovězího masa, která nám umožní identifikovat situaci, ve které se Bolívie nachází a
- nastínění hlavních rysů chování domácí nabídky masa a poptávky po něm jak na bolívijském trhu, tak v zahraničí.

Charakteristika světové produkce hovězího masa

Světová produkce hovězího masa je poměrně koncentrovaná. Hlavním producentem jsou Spojené státy, které se na celkové nabídce podílí 20,8 %. Spolu se zeměmi na 2.–4. místě Brazílií, Čínou a Argentinou – představující dalších 27 %, uspokojuje tato produkce téměř 50 % světové poptávky (viz tab. 1).

Z údajů Organizace pro výživu a zemědělství (FAO) z roku 2003 vyplývá, že 52 % celosvětové spotřeby představují rozvojové země (graf 1), což je o 3 % více než předchozí rok a o 13 % více oproti 90. letům 20. století.

Spotřebu masa na hlavu nám dále přibližuje tabulka 2. Z ní je možné vyčíst, že Argentina a Uruguay (obě rozvojové země) vykazují nejvyšší spotřebu na hlavu (přes 50 kg za rok), dále pak následované Spojenými státy a Austrálií. Bolívie se nachází na 32. místě s průměrnou spotřebou okolo 19,2 kg, což je sice více než světový průměr, nicméně se vyznačuje negativní mírou růstu (–0,3 %).

* Shirley Consuelo Banús Vidal, doktorandka; Fakulta mezinárodních vztahů Vysoké školy ekonomické v Praze.

1 BRUNO SAAVEDRA, Fernando (2005): *Tranqueras Abiertas*, str. 37.

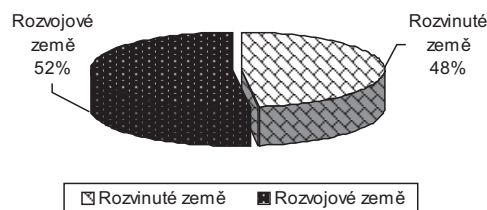
2 BRUNO SAAVEDRA, Fernando (2005): *Tranqueras Abiertas*, str. 25.

Tabulka 1 Hlavní producenti hovězího masa za rok 2003

Č.	Země	Objem (v tunách)	Podíl (v %)
1	Spojené státy	12 226 000	20,8
2	Brazílie	7 385 000	12,6
3	Čína	5 619 026	9,6
4	Argentina	2 800 000	4,8
5	Rusko	2 075 000	3,5
6	Australie	2 073 000	3,5
7	Francie	1 650 000	2,8
8	Indie	1 490 410	2,5
9	Mexiko	1 452 000	2,5
10	Německo	1 320 000	2,2
...			
47	Bolívie	165 000	0,3
	Ostatní země	20 486 742	34,9
	Celkem	58 742 178	100,0

Zdroj: Organizace pro výživu a zemědělství (FAO)

Graf 1 Rozdělení světové poptávky

Zdroj: Instituto Interamericano de Cooperación para la Agricultura (Americký institut pro spolupráci v oblasti zemědělství), založeno na datech FAO

Tabulka 2 Země s nejvyšší průměrnou spotřebou hovězího masa na hlavu v letech 1997–2001 (v kg)

Č.	Země	Průměrná spotřeba	% růstu
1	Argentina	57,6	0,5
2	Uruguay	54,8	–1,4
3	USA	43,4	0,2
4	Australie	39,6	1,8
5	Paraguay	37,2	–3,5
6	Brazílie	34,7	0,1
7	Nový Zéland	34,1	–9,6
8	Kanada	33,6	–0,5
32	Bolívie	19,2	–0,3
	Celkem	9,7	–0,7

Zdroj: Instituto Interamericano de Cooperación para la Agricultura (Americký institut pro spolupráci v oblasti zemědělství), založeno na datech FAO

V celosvětovém měřítku dosahuje průměrná produktivita produkce 200 kg na kus dobytka. Zemí s nejvyšší dosahovanou produktivitou je Rakousko s více než 300 kg; na regionální úrovni je to pak Argentina, která pravidelně dosahuje vyšší než celosvětové produktivity. V Bolívii dosahuje průměrná výnosnost 165 kg na kus dobytka, a to i přes to, že zde existují provozy, které celosvětový průměr překonávají.

Mezinárodní obchod s masem

Podle odhadů dosáhl za rok 2003 mezinárodní obchod s hovězím masem 6 miliónů tun, což představuje 10 % celkové světové produkce masa a nárůst oproti předchozímu roku ve výši 2 %. Dalšímu možnému růstu obchodu bránilo zvyšování cen, výskyt prvního případu nemoci šílených krav (BSE) v Kanadě a uvalení obchodních omezení na dovoz ze strany Japonska a Ruska, tedy na trhy s velkým podílem v mezinárodním obchodu.

Tabulka 3 Světové vývozy masa (v tisících tunách)

Typ masa	2000	2001	2002	2003	2004
Hovězí maso	5 715	5 520	5 876	5 991	6 338
Drůbež	7 328	7 648	7 870	7 871	8 104
Vepřové maso	3 271	3 442	4 061	4 079	4 122
Jehněčí a kozí maso	768	809	683	700	723
Ostatní	245	245	283	289	289
Celkem	17 327	17 663	18 773	18 930	19,578

Zdroj: Založeno na datech FAO (zahrnuje maso čerstvé, chlazené, mražené, zpracované a konzervované); mimo směnu ve vnitřním trhu EU

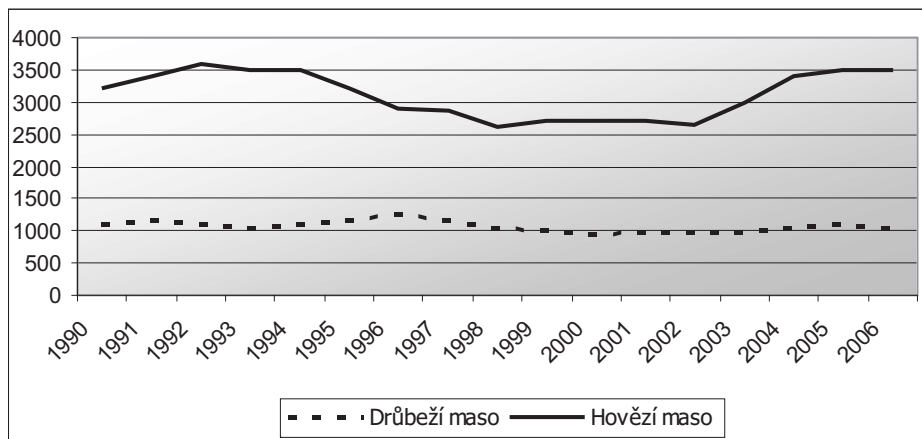
V roce 2005 světová poptávka po mase vzrostla, a to zejména díky znovunabytí důvěře spotřebitelů a opětovného otevření dříve uzavřených trhů. Díky konstantnímu růstu importů do asijských zemí (Čína, Filipíny, Korea) se zároveň daří kompenzovat zpomalování prodeje na severoamerický trh, které se pohybuje přibližně na úrovni 20 %.

K zotavení importů na ruský trh přispělo zrušení obchodních překážek a poskytnutí volného vstupu produktům od certifikovaných výrobců. Ve stejný okamžik se začíná měnit i obchodní bilance EU, která z důvodu poklesu vnitřních dodávek v kombinaci s růstem cen začíná importovat mnohem větší objemy, než tomu bylo dříve. Pokles vývozu z Kanady, EU a Austrálie se projevil snížením podílu rozvinutých zemí na světových exportech o celé 3 % a poukázalo na omezené kapacity produkce masa. Růst cen a posílení měn mnoha rozvinutých zemí v současné době omezuje jejich konkurenceschopnost.

Exporty pocházející z Latinské Ameriky jsou naopak podporovány znehodnocením měn a nízkou cenou produkce, což se projevilo znovuoživením a nárůstem exportů z regionu do zbytku světa z 18 % v roce 2001 na 27 % v roce 2003.

Poměrně silná konkurence mezi vývozci masa se v praxi projevuje relativně „divokým“ vývojem cen, kolísáním měnových kurzů, pomalým růstem poptávky a překážkami v obchodě uvalenými na hlavních trzích, což se v konečném důsledku projevuje tendencí k růstu cen masa na mezinárodním trhu.

Obr. 2 Vývoj průměrných ročních cen hovězího a drůbežího masa v letech 1990–2006 (v USD/tuna)

Zdroj: Založeno na datech FAO

Z obr. 2, zobrazujícího historii vývoje cen jednotlivých druhů masa, je zjevný nárůst cen drůbežího a hovězího masa počátkem roku 2005. Zatímco ceny drůbeže poté začaly v důsledku výskytu ptačí chřipky v hlavních spotřebitelských zemích a zavedení importních embarg a následným přebytkem nabídky nad poptávkou prudce klesat, cena hovězího masa se udržela na vysoké úrovni z důvodů omezení vztahujících se jak na exporty ze Severní (vzhledem k výskytu BSE), tak Latinské Ameriky (z důvodu slintavky a kulhavky).

Produkce masa v Bolívii

Zemědělský sektor má v socioekonomickém kontextu Bolívie velmi důležité postavení a společně s ostatními aktivitami primárního sektoru napomohl k rozvoji místního průmyslového odvětví. Oba tyto sektory se pak staly základem rozvoje celé ekonomiky, protože vytvářejí primární zdroje, devizy, pracovní místa³ a rozdělují příjmy na venkově. Právě na venkově má dobytkářský sektor (hlavně produkce masa) výsadní postavení. Věnují se mu obyvatelé po celé zemi, a to bez ohledu na klimatické podmínky.

Produkce masa, stejně jako ostatní aktivity dobytkářského sektoru, využívá široký sortiment technologií. Někdy je tato aktivita realizována na moderních farmách, kde je celá produkce integrovaná a mechanizovaná, jindy jde o produkci zaměřenou výhradně na samozásobování. Zatímco v prvním případě tato aktivita počítá s vysokými investicemi a je jedním ze způsobů tvorby kapitálu, pro menší farmáře představuje především nástroj k udržení biologické a ekonomické rovnováhy jejich produkčních systémů.

Hlavními faktory, které měly v posledních letech vliv na vývoj bolívijské ekonomiky byly růst bolívijské populace a migrace obyvatel do velkoměst. Projevily se zejména v rostoucí úrovni poptávky a změně spotřebních zvyklostí. Producenti potravin byli nuceni své stávající kapacity a procesy přizpůsobit tak, aby byli schopni rostoucí poptávku uspokojit. Obdobné chování bylo patrné i u producentů masa.

Procesy urbanizace a koncentrace s sebou přinesly zvýšené požadavky na integraci výrobních procesů, které by jinak nebyly schopny uspokojit poptávku po této základní

3 Na národní úrovni vytváří přibližně 60 tisíc přímých a 300 tisíc nepřímých pracovních míst.

surovině. Nesporný je rovněž i dopad těchto populačních změn na socioekonomickou a technologickou diferenciaci produkčních systémů.

V průběhu 90. let bylo možno pozorovat růst technologické základny u všech činností odehrávajících se kolem produkce masa, což se samozřejmě odrazilo v produktivitě tohoto sektoru a umožnilo mu udržet náklady produkce v nezměněné výši. Tato přeměna byla patrná hlavně u velkých producentů s větší dostupností kapitálu, kteří si mohli dovolit financovat tyto velmi náročné investice do technologie.⁴

Uvedené trendy měly jako důsledek vytvoření kompletních produkčních řetězců a velkých podniků, které dokázaly zrušit nežádoucí zprostředkování, které můžeme pozorovat u většiny zemědělských sektorů, a tím zvýšit produktivitu celého národního produkčního řetězce oproti importům.

Produkce masa však v uplynulých letech musela rovněž čelit velkým problémům, které její konkurenceschopnost oslabily. Jejich efekty můžeme rozdělit na makroekonomické a mikroekonomické.

Co se týká **makroekonomické** úrovně, jednalo se o zvýšení úrokových měr, což se projevilo zdražením úvěrů sloužících k financování investic a nákupů zdrojů. To prohlubovalo špatnou finanční situaci, ve které se masný výrobně-zpracovatelský sektor nachází hlavně kvůli prodlevám ve splácení úvěrů. Na druhé straně tyto problémy ovlivnily rovněž vývoj měnového kurzu a tím také produkci masa zdražením některých dovážených zdrojů.⁵

Co se **mikroekonomické** úrovně týká, odrazily se výše zmíněné změny v koupěschopnosti a chování spotřebitelů, kteří svoji poptávku zaměřili na produkty bohaté na proteiny, ale s nižší cenou, jakým je například drůbeží maso. Nové trendy v oblasti stravování současně také zvýhodnily pozici méně tučných druhů mas, jakými jsou drůbež a ryby, a trochu stranou nechaly spotřebu masa hovězího.⁶

Charakteristiky regionu

Bolívie se rozkládá na 1 098 598 km², z nichž 338 307 km² (tj. přibližně 30,81 %) jsou louky a pastviny vhodné pro rozvoj dobytkařské aktivity. Většina těchto dobytkařsky příznivých lokalit se nachází v oblastech u měst La Paz, Cochabamba, Beni a Santa Cruz. Tato města tvoří centra tradičních dobytkařských regionů Bolívie a jsou známa také pod označením „vysočina, údolí a nížina“.⁷

Na HDP se zemědělský a dobytkařský sektor podílí 15 %; samotný dobytkařský sektor pak z této hodnoty tvoří 2 %. Bolívie má přibližně šest milionů kusů chovného dobytka. Ve většině případů je chov hovězího dobytka realizován extenzivním způsobem (tab. 4) a je nejdůležitější aktivitou v Beni a ve východní části Santa Cruz, které dohromady tvoří 76,6 % celostátní produkce (tab. 5). V těchto regionech se rovněž nacházejí největší a nejlépe organizované dobytkařské farmy v zemi.

Bolívie je vnitrozemský stát situovaný uprostřed jihoamerického regionu a díky této strategické poloze sdílí hranice hned s pěti státy. Právě odtud plyne její potřeba obchodovat své produkty se zahraničními partnery a tím dosáhnout ekonomického rozvoje.

---

4 FEGASACRUZ (2004–2005): Federación de Ganaderos de Bolivia, *Memoria Anual Año 18* (Sdružení chovatelů dobytka v Bolívii, 18. roční memorandum), str. 66.

5 FEGASACRUZ, str. 68.

6 Ibidem

7 CÁMARA AGROPECUARIA DEL ORIENTE EN BOLIVIA (2005): *Números de Nuestro Tierra*, str. 66.

Tabulka 4 Srovnání systémů chovu a produkce na národní úrovni

Detail	Podíl	Charakteristika
Extenzivní	90 %	chov na venkově; krmení na pastvách
Polointenzivní	9 %	chov na venkově; krmení doplňky živočišného původu
Intenzivní	1 %	chov v chovných zařízeních; krmení doplňky živočišného původu

Zdroj: SENASAG „Národní zemědělsko-dobytkářská veterinární služba“

Tabulka 5 Odhadovaný počet kusů hovězího dobytka v Bolívii

Oblast	Odhadovaný počet kusů	Struktura (v %)
Beni	2 645 901	44,3
Santa Cruz	1 934 175	32,3
Pando	75 075	1,2
Chuquisaca	385 152	6,4
Tarija	294 760	4,9
Cochabamba	330 000	5,5
La Paz	176 136	2,9
Oruro	30 580	0,5
Potosí	117 651	2,0
Celkem	5 971 430	100,0

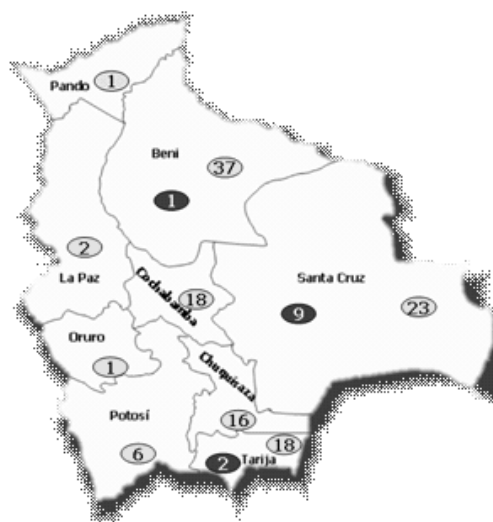
Zdroj: SENASAG „Národní zemědělsko-dobytkářská veterinární služba“

I když se produkci hovězího masa věnuje téměř celá země, je stupeň specializace v jednotlivých regionech závislý na různých faktorech, jakými jsou například tradiční způsob produkce, dispozice přírodními zdroji nebo klimatické podmínky.

Obdobný vliv mělo na sektor jeho horizontální a vertikální propojení. Zejména velké firmy a producenti byli donuceni okruh svých aktivit rozšířit o další – jednalo se zejména o produkci krmiv – prostřednictvím čehož se snažili dosáhnout vyšší kvality svých produktů a zajistit pružnost své nabídky vůči cenovým a množství změnám těchto surovin.

Pomocí několika programů, z nichž lze jmenovat například PRONEFA (Program na odstranění slintavky a kulhavky) a PABCOS (Družstva pod úřední kontrolou), se o růst

Obr. 3 Počet a poloha jatek v Bolívii

Zdroj: SENASAG „Národní zemědělsko-dobytkářská veterinární služba“

produktivity prostřednictvím zvýšení úrovně veterinární služby snažila i SENASAG (Národní zemědělsko-dobytkářská veterinární služba). V současné době je vynakládáno velké úsilí na to, aby se bolívijskému dobytku podařilo získat mezinárodní uznání. Pomoci tomu může i fakt, že Bolívie doposud nezaznamenala žádný případ nemoci šílených krav.

Historické tendence v produkci masa v Bolívii

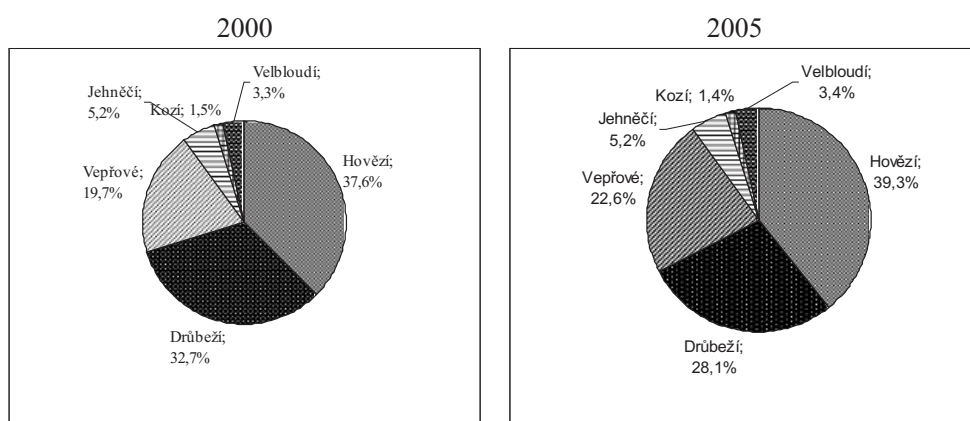
Bolívijský dobytkářský sektor se z historického hlediska vyvíjel v několika větvích. Největší význam měly vždy výroby zaměřené na produkci hovězího, vepřového a drůbežího masa. Na celkovém výstupu sektoru se tyto tři skupiny podílí celkem z 90 %.⁸

Zbývajících 10 % pak zahrnuje mezi jinými i produkci masa pocházejícího z chovu ovcí, koz nebo lam. Marginální význam těchto druhů mas na spotřebě je dán tradicemi a také cenou na trhu.

V období let 2000 až 2005 celková produkce masa vzrostla z 418 959 na 472 064 tun. Tento 13% nárůst s sebou přináší nejen schopnost úplného pokrytí potřeb vnitřního trhu (samozásobování), ale zároveň otevírá možnost proniknout s kvalitními produkty na zahraniční trhy.⁹

Zatímco v roce 2000 se na struktuře produkce masa v Bolívii podíleli dva zástupci s více než 30 % (Obr. 4), jednalo se konkrétně o hovězí maso (37,6%) a drůbeží maso (32,7%), o pět let později již dominantní pozici získalo s 39,3% výhradně maso hovězí, zatímco drůbeží maso pokleslo na 28,1%. Důvodem bylo již výše zmiňované zvýšení rizika výskytu ptačí chřipky a zpřísněná kontrolní opatření, jež postihla produkční proces drůbežího masa.

Obr. 4 Podíl jednotlivých druhů masa v Bolívii v letech 2000 a 2005

Zdroj: Založeno na datech SENASAG „Národní zemědělsko-dobytkářské veterinární služby“

Vývoj spotřebitelského chování naznačil, že je hovězí maso nejvýznamnějším produktem tohoto trhu a že se od chování poptávky po tomto druhu masa a jeho ceny odvozuje chování poptávky a ceny ostatních druhů mas.

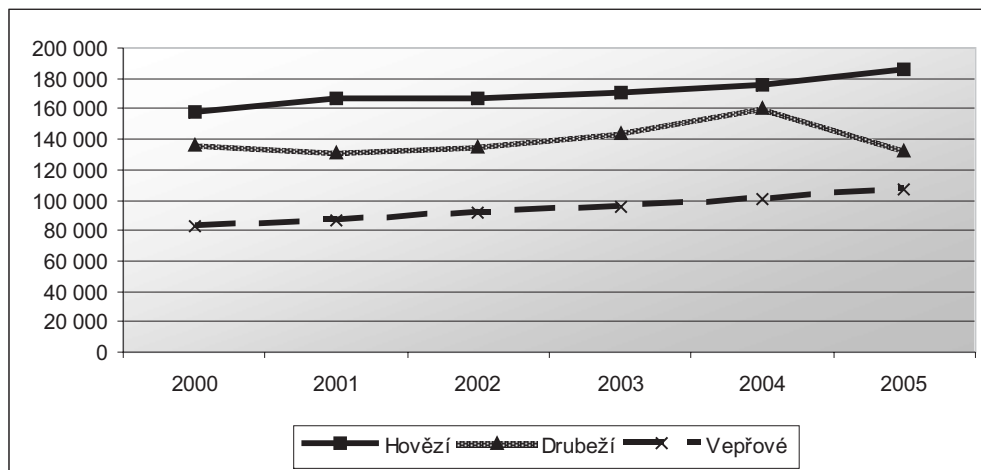
8 FEGASACRUZ (2004–2005): str. 70.

9 SENASAG „Národní zemědělsko-dobytkářská veterinární služba“.

Nástup pokročilých technologií, které jsou využívány jak při intenzivním, tak i extenzivním chovu dobytka, a s ním spojený růst produktivity nebyl jediným důvodem růstu nabídky hovězího masa. K jejímu zvýšení přispěl rovněž vývoj v oblasti genetického šlechtění ras. V této oblasti bylo dosaženo největšího úspěchu u rasy Nelore-braquiaria.

Obr. 5 Celková produkce hovězího, drůbežího a vepřového masa v Bolívii v letech 2000–2005

Zdroj: Založeno na datech SENASAG „Národní zemědělsko-dobytkářské veterinární služby“

Poptávka po hovězím je stimulována zejména jeho oblibou. Je považováno za bezpochyby nejžádanější druh masa, a to zejména díky flexibilitě možnosti použití, kterou nabízí. Říká se, že „umožňuje uvařit nekonečné množství různých pokrmů“. Na druhém pólu, však stojí jeho cena, která je v současné době rozhodujícím faktorem bránícím dalšímu růstu poptávky po něm.

Celkově můžeme říci, že tento subsektor prožívá proces reaktivace a konsolidace, a to i navzdory tomu, že produkce a konzumace hovězího v celosvětovém měřítku stagnuje, což je dáno zejména změnou spotřebních návyků.

Největšího nárůstu nabídky dosáhla během posledních 10 let produkce masa drůbežího. Hlavními faktory, které k tak razantnímu růstu pomohly, byly zejména krátká perioda potřebná k nabytí požadované hmoty (objemu), využití dříve neužívaných infrastruktur a vytvoření velkých produkčních center. Jak jsme však již výše uvedli, začátkem roku 2005 podlehl tato produkce panice z ptačí chřipky a zájem o koupi tohoto druhu masa poklesl. Nutno však poznamenat, že lidé na kuřecí maso nezanevřeli. Jeho postavení se s postupem času zlepšuje a pomalu se tak stává stále důležitější součástí rodinného spotřebního koše.

Produkce vepřového masa v období let 2000–2005 konstantně rostla. Meziroční nárůst o necelých 6 % vedl k tomu, že se jej v roce 2005 vyprodukovalo téměř o 24,3 tisíc tun více než v roce 2000. Růst byl umožněn zvýšením produktivity v produkci, intenzivnějším využitím infrastruktury a vytvořením velkých produkčních firem, což napomohlo ke zvýšení úspor z rozsahu a snížení investičních nákladů a poptávky po úvěrech. K tomu navíc můžeme přičíst nižší produkční náklady a optimalizaci produkce.

Spotřební návyky populace však na tento druh masa kladou mimořádně velké požadavky. Bez ohledu na to, že se jedná o jeden z nejchutnějších druhů masa a že je

základem velkého množství bolivijských pokrmů, množství tuku, který tento druh masa obsahuje, vytvořilo špatný názor, což vedlo k poklesu jeho oblíbenosti zejména ve městech.

Dalšími subsektory, které sice nemají velký podíl na spotřebě populace, nicméně se značnou měrou podílejí na samozásobování producentů s nízkými příjmy, jsou produkce masa ovčího, kozího a lamího. Jejich vývoj byl ovlivněn převážně nízkou produktivitou výroby, která je realizována ve většině případů extenzivním způsobem v suchých nebo skoro suchých regionech. Poptávka po těchto druzích masa je velmi specifická a její rozšíření představuje značný problém. Nabídka uvedených produktů rostla v období 2000–2005 jen minimálně (z 41 973 na 47 265 tun).

Charakteristiky produkce masa v Bolívii

Chov hovězího dobytka se realizuje prostřednictvím různých produkčních systémů, které jsou spojené s technologií a přizpůsobením danému přírodnímu prostředí. K tomu musíme přidat různorodost počasí, vegetace a výše zmiňovanou disponibilitu krmiv, ať již produkovaných na bolivijském území, nebo importovaných.

Použití technologií je také ve značné míře spojeno s vertikální a horizontální integrací, což konečkonců významně ovlivňuje produktivitu a rentabilitu produkce. To zajišťuje její přežití na národním a mezinárodním trhu.

Produkční systémy

V Bolívii existuje velký počet produkčních systémů, které se od sebe liší mírou použité technologie, mírou vertikální a horizontální integrace a to podle toho, na které trhy se zaměřují. Rozlišujeme tři typy trhů: technizovaný, z části technizovaný a trh samozásobování.

Zatímco první dva mají pro každý druh dobytka jasně definovanou geografickou distribuci, třetí se realizuje na celém národním území. Toto rozdělení je ovlivněno mentalitou producentů a investičními možnostmi.¹⁰

Industrializace zpracování masa

Na začátku si musíme připomenout, že k industrializaci zpracování masa došlo díky úmyslu ho uchovávat. Tato počáteční hnací síla vedla k vytvoření potravinářského průmyslu velkých rozměrů.¹¹ Ten se v poslední době v Bolívii rozšířil velmi relevantním způsobem, zkvalitnil a začal produkovat nové a čím dál složitější výrobky.

Spotřeba masa a masných produktů

Maso a masné produkty (včetně vnitřností) jsou velmi důležitou součástí bolivijských jídel a tradiční životosprávy. Obsah proteinů, které jsou v masu a jeho produktech obsaženy, stejně jako ve vejci nebo mléku, mohou být jen těžko nahrazeny jinými produkty zemědělského původu.

Spotřeba masa se realizuje dvěma způsoby. První, dominantní, představuje *spotřeba čerstvého masa*, druhým je pak *spotřeba industrializovaných produktů* (především jde o uzeniny a nářez), které si nicméně v individuální spotřebě postupně nacházejí stále více místa.

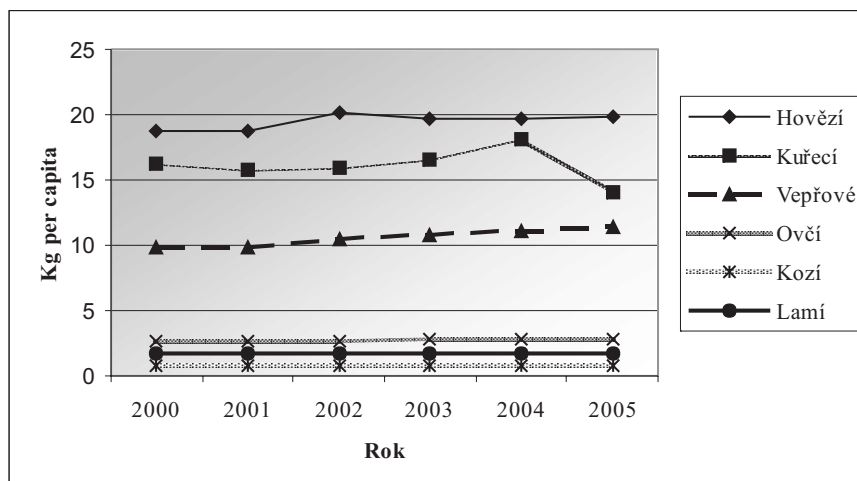
¹⁰ MINISTERIO DE AGRICULTURA Y GANADERIA DE BOLIVIA (2006): *Noticias en los mercados de la carne*, str. 5, 6.

¹¹ Ibidem, str. 5, 7.

Charakter spotřeby masných produktů

Na následujícím grafu můžeme pozorovat, jak se jednotlivé druhy masa podílely na spotřebě průměrného jedince. Výsledek jasně potvrzuje oblíbenost hovězího masa se spotřebou dosahující 19,82 kg na osobu. S poměrně značným odstupem pak následují maso drůbeží a vepřové. Podíl ostatních druhů je vyloženě sporadický s rostoucí spotřebou jen ke konci roku v období svátků.

Obr. 6 Spotřeba masa na hlavu v Bolívii v období 2000–2005

Zdroj: Založeno na datech SENASAG, „Národní zemědělsko-dobytkářské veterinární služby“

Přímou spotřebu masa můžeme rozlišit na tři trhy: venkov, malá a velká města. Toto rozdělení je založeno na způsobu použití masa a na způsobu obchodování s ním, tj. míst prodeje a počtu zprostředkovatelů. Dalším neméně důležitým faktorem ovlivňujícím toto rozdělení je rovněž druh masa, který se na daném trhu obchoduje.

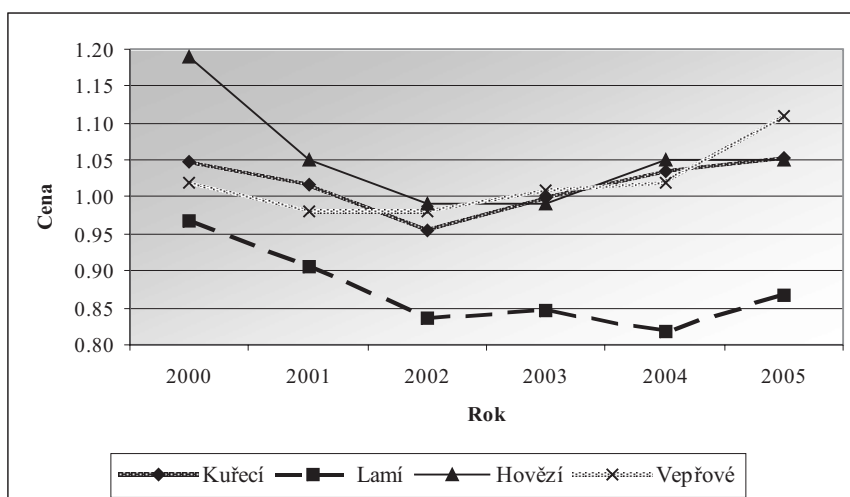
Toto rozdělení a rozdíly z něho vyplývající si přehledně uvedeme v následující tabulce.

Venkov	<ul style="list-style-type: none"> nízká koupěschopnost populace => spotřeba hovězího masa minimální (poptávka sporadická, při nadbytku produkce, v případě zvláštních událostí) převažuje spotřeba masa vepřového a drůbežího intenzivní využití systému samozásobování problémy s možností přepravy a uskladnění masa
Malá a střední města	<ul style="list-style-type: none"> převládá spotřeba hovězího masa zásobování umožněno existencí firem, které se tomuto oboru věnují a které disponují potřebnou technologií (i menší jatka disponují systémem chlazení) a přepravními prostředky (supermarkety, řeznictví) poptávka po drůbežím mase neustále roste, spotřeba vepřového je minimální
Velká města	<ul style="list-style-type: none"> soustředí 62 % obyvatelstva vysoká spotřeba hovězího a drůbežího masa široké využití technologií spotřeba je přímo ovlivněna velikostí příjmu populace, jejími tradicemi a životní úrovní distribuce prostřednictvím řeznictví, supermarketů a veřejných tržišť podíl ostatních druhů masa minimální

Ceny

Ceny jatečního hovězího dobytka jsou určovány na základě interakce nabídky a poptávky. Dalšími faktory, které tuto cenu ovlivňují, jsou ceny výrobních faktorů (např. krmiva) a přírážka k ceně, kterou určují zprostředkovatelé. Během posledních let, kdy došlo k otevření se mezinárodnímu trhu, lze rovněž pozorovat nemalý vliv mezinárodních cen.

Obr. 7 Cena masa v Bolívii v období 2000–2005 (v USD/kg)

Zdroj: Založeno na datech SENASAG „Národní zemědělsko-dobytkářské veterinární služby“

Růstový trend cen během posledních let, jak ukazuje Obr. 7, je ve své podstatě důsledkem vyšších produkčních nákladů, které jsou ovlivněny růstem cen výrobních faktorů, zejména krmiva. Dalším činitelem, který bychom neměli opominout, je růst úrokových měr u úvěrů, které jsou k financování tohoto sektoru používány.

V oblasti tvorby cen bychom rovněž měli zvážit vliv dalších faktorů. Patří mezi ně utváření ekonomických agregátů v procesu komercializace prodeje dobytka a tvorba obchodních cest, které v závěru výrazně určují to, zda bude cena nižší, či vyšší. V posledních letech měla tato ekonomická marže tendenci klesat, a to z důvodu vertikální integrace statkářů, stejně jako z důvodu tlaku vytvářeného přílivem levnějších zahraničních produktů.

Zahraniční obchod

V poslední dekádě se obchod s jatečním hovězím dobyt看em co do množství a struktury hodně změnil. Tyto změny jsou důsledkem různých faktorů, které ovlivnily situaci a cenu jak uvnitř, tak i na zahraničních trzích.

Hlavní podíl poptávky po masě je soustředěn v regionech Santa Cruz, La Paz a Cochabamba, nabídka pak zejména ve dvou regionech, jimiž jsou Santa Cruz a Beni. Obě tyto oblasti disponují dostatečným potenciálem k uspokojení nejen domácí poptávky, ale rovněž zájmu ze zahraničí.

Importy

Jak dovoz jatečního hovězího dobytka, tak i hovězího masa a masných produktů sloužících k uspokojení domácí poptávky se drží stabilně na nízké úrovni. Z regionů, které měly v oblasti importu masa do Bolívie nějaký význam, můžeme jmenovat brazilské státy Mato Grosso, Mato Grosso do Sul, Minas Gerais (hlavní vývozce rasy Cebú na světě) a São Paulo. Tyto státy jsou nejbohatšími a nejvíce industrializovanými regiony chovu dobytka v Brazílii a spolupráce s nimi, umožněná společnou hranicí, přinesla zajímavé poznatky a cenné zkušenosti, které obohatily právě bolivijské regiony Santa Cruz a Beni o nové druhy dobytka (např. Nelore).¹²

Tabulka 6 Země původu masa dováženého do Bolívie

Rok	Původ	Množství (v kg)
1998	Argentina	200 087
	Chile	1 310
	USA	2 492
1999	Argentina	252 749
	USA	621
	Itálie	153
2000	Argentina	758 412
	Paraguay	4 200
	USA	6 519
2001	Argentina	142 273
	Chile	36 906
2002	USA	2 286
	Chile	42 591

Zdroj: Andrés Jiménez: Obchodní ředitel MACA (Ministerstvo pro venkov a zemědělství Bolívie)

Tato výjimečná rasa se velmi rychle usadila v tropických oblastech a stala se velmi důležitou součástí bolivijské ekonomiky. V současnosti se z důvodu stále rostoucí poptávky ve vyspělých státech jeví jako velmi zajímavá ekonomická příležitost chov tzv. „zeleného býčka“.¹³

Dalším státem, se kterým Bolívie významněji spolupracuje je Paraguay, a to zejména v oblasti aktivit zaměřených na vývoj nových technologií k zefektivnění produkce masa.

Exporty

Chov hovězího dobytka je v Bolívii zaměřen zejména na zásobování domácího trhu. Na přelomu 20. a 21. století existovala jen jedna soukromá továrna na zpracování masa,

¹² BRUNO SAAVEDRA, Fernando (2005): str. 33.

¹³ „Bio“, nebo také „ekologické“ maso vyráběné biotechnologií (bez chemických přísad) a které navíc pochází z rasy šlechtěné v oblastech a podmínkách certifikovaných jako „bio“.

která pravidelně exportovala do Peru speciální zásilky masa používaného k výrobě hamburgerů nadnárodní firmy McDonalds.¹⁴

Tab. 7 Exporty masa z Bolívie

Rok	Cílová země	Množství
1998	Brazílie	12 396
	Peru	423 804
1999	Peru	185 000
2000	Peru	152 000
2001	Peru	396 000
2002	Peru	266 269
2003	Peru	161 732
2004	Peru	587 693

Zdroj: Andrés Jiménez: Obchodní ředitel MACA (Ministerstvo pro venkov a zemědělství Bolívie)

Zástupci soukromého sektoru masného průmyslu požádali Meziamerický institut pro spolupráci v oblasti zemědělství (Instituto Interamericano de Cooperación para la Agricultura) o technickou pomoc při zpracování *Strategie pro vstup bolívijského hovězího masa na zahraniční trhy*.¹⁵ V souvislosti s ní byly na základě různých kritérií (importy, obchodní a zdravotní podmínky, obchodní příležitosti) identifikovány cílové trhy. Jsou jimi Peru, Brazílie a Ekvádor v krátkém horizontu, Mexiko, Chile, Venezuela a Kolumbie ve středním časovém horizontu a v dlouhodobém časovém horizontu EU, USA, Hong Kong, Bahamy a Kostarika.

Závěr

Současný vývoj na světových trzích s masem vytváří dobré podmínky pro vstup zemím, jako je Bolívie. Jedním z faktorů je neustálý nárůst cen hovězího dobytka, který patrně bude pokračovat i nadále. To vše staví Bolívii do pozice cenově konkurenceschopné země disponující komparativní výhodou,¹⁶ a to i přes nižší úroveň produktivity.

Analýza produkce masa v Bolívii v letech 2000–2005 ukázala, že pro domácí trh je nejvýznamnějším druhem právě maso hovězí, a poukázala na důležitost tohoto odvětví pro národní hospodářství. Nabídka všech významných druhů masa (hovězí nevyjímaje) v posledních letech významně vzrostla. Z produkčního potenciálu však nebude možné čerpat, dokud nedojde ke zvýšení produktivity a konkurenceschopnosti chovu stád,¹⁷ ke snížení produkčních nákladů, k zlepšení kvality krmiv a ke zvýšení využívání technologií. Teprve pak bude moci uspokojit požadavky nejen vnitřního trhu, ale i těch zahraničních.

14 Rozhovor s Lic. Marcelo Suárez, Obchodním ředitelem FRIDOSA, 2006.

15 INSTITUTO INTERAMERICANO DE COOPERACION PARA LA AGRICULTURA (2004): *Estrategia Boliviana para Acceder a Mercados Internacionales de Carne Bovina*, str. 73.

16 Mezi komparativními výhodami bolívijského dobytkařství můžeme zahrnout zejména nízké produkční náklady (nižší než v Brazílii, Argentině a rozhodně nižší než ve Austrálii a Spojených státech amerických, které jsou největším světovým exportérem). K tomu můžeme přidat dostatek půdy vhodný pro chov dobytka, kterým naopak nedisponují sousední státy.

17 Stáda hovězího dobytka (býků, krav, ovcí atd.)

Bolívijský dobytkařsko-zemědělský sektor vykazuje v oblasti konkurenceschopnosti jasnou zaostalost – nemá vhodné podmínky k tomu, aby mohl úspěšně čelit mezinárodní konkurenci v důsledku strukturálních, logistických, legislativních, technických a produkčních nedostatků.¹⁸

Bolívie v plné míře nevyužívá ani zahraničních obchodních vztahů, ani uzavřených mezinárodních smluv. Jednou z dalších možností zvýšení využití jejího obrovského potenciálu je tak i zlepšení informovanosti populace o tom, jak lépe tyto smlouvy využívat, popřípadě je upravit tak, aby došlo k jejich vyššímu využití, což by umožnilo prodej nadprodukce na zahraničních trzích a prevenci poklesu ceny na trhu národním.

Jedním z možných řešení efektivního vstupu na zahraniční trhy, jež byly definovány v rámci *Strategie pro vstup bolívijského hovězího masa na zahraniční trhy*, by mohlo být, díky podobným charakteristikám regionů (Santa Cruz, Beni) a obdobné úrovni technického rozvoje, vytvoření exportního konsorcia, které by plnilo různorodé funkce.¹⁹ K úspěšné realizaci takového projektu je však nezbytná podpora ze strany tripartity: státu, podnikatelského sektoru a zaměstnanců.

Literatura

BANUS VIDAL, Shirley Consuelo. 2004. „Unión Estratégica de Empresas para la Gestión del Comercio Exterior en las Industrias Cárnicas del Sector Bovino de Santa Cruz“ (*Strategická unie mezi podniky za účelem řízení zahraničního obchodu v oblasti trhu s masem*), diplomová práce k zakončení magisterského studia v oboru Mezinárodní obchod, Universidad Autonoma Gabriel René Moreno (*Autonomní univerzita Gabriela René Moreno*), Santa Cruz de la Sierra, Bolivia.

BRUNO SAAVEDRA, Fernando. 2005. “Tranqueras Abiertas”, 1ra. Edición, Santa Cruz, Bolivia.

CAMARA AGROPECUARIA DEL ORIENTE. 2005. Zemědělství, chov, lesohospodářství a výrobní průmysl. “Números de Nuestro Tierra”, Santa Cruz, Bolivia.

INSTITUTO INTERAMERICANO DE COOPERACION PARA LA AGRICULTURA. 2004. *Estrategia Boliviana para Acceder a Mercados Internacionales de Carne Bovina*, La Paz, Bolivia.

FEGASACRUZ, Federación de Ganaderos de Bolivia, Memoria Anual Año 18, 2004 – 2005, Santa Cruz, Bolivia.

MINISTERIO DE AGRICULTURA Y GANADERIA DE BOLIVIA (2006): *Noticias en los mercados de la carne*, 2006, La Paz, Bolivia.

PARKIN Michael (2001): *MICROECONOMIA, Versión para Latinoamérica*, 5ta. Edición, 2001, Mexico.

SENASAG “Národní zemědělsko-dobytkařská veterinární služba” <http://www.senasag.gov.bo/>

FAO – Food & Agricultural Organization – www.fao.org/UNFAO/about/es/index_es.html

Světová obchodní organizace (WTO) http://www.wto.org/spanish/res_s/statis_s/its2003_s/its03_long-term_s.htm.

Národní statistický úřad Bolívie – <http://www.ine.gov.bo/>

18 BRUNO SAAVEDRA, Fernando, str. 37.

19 BANUS VIDAL, Shirley Consuelo (2004): „Unión Estratégica de Empresas para la Gestión del Comercio Exterior en las Industrias Cárnicas del Sector Bovino de Santa Cruz“, str. 114.

Bolivian Meat Market between 2000 and 2005

Abstract

Cattle-breeding is one of the most important economical sectors in Bolivia. Its total contribution to Bolivian GDP is 2%. In spite of that, so far, it has not been able to establish stable trade relations with foreign markets.

The analysis of supply and demand of meat during the period 2000–2005 in the Bolivian market has shown that this sector has big perspectives of growth especially due to observance of the veterinary standards. Increase of exports of meat during the upcoming years might lead to a substantial increase of income to the Bolivian economy.

Among the competitive advantages of the Bolivian cattle-breeding belong: lower production costs compared to those in Brazil or Argentina, and above all those of Australia and United States – the biggest exporters of meat in the world. It's fundamental to add that Bolivia dispose of enormous amount of areas that is suitable to cattle breeding. Moreover, its price is much lower than in any other region country.

Keywords: Consumption of meat; Economic analysis; International trade; Bolivia.

JEL classification: G30.